

مصنوعی بر ضد مشروطیت در باغ شاه پروتست نموده و بیان نموده‌اند که ملت منتظر معاونت سفارتخانهها برای تحصیل مشروطیت بوده و با کمال اشتیاق انتظار آنها دارند

نمره ۳۱۰

تلگراف سر جارج بارگلی برادواردگری . - (واصله ۱۹ نوامبر)
 طهران ۱۹ نوامبر ۱۹۰۸ - شاه و مشروطیت - وزیر امور خارجه مرا اطلاع داده است که شاه در نظر دارد خود يك مجلس شورائی تأسیس نماید من از اینکه شاه باین طریق در صدد است از مواعید خود دوری جوید اظهار یأس نموده و خاطر نشان نموده‌ام که انتخاب اعضاء و تشکیل مجلس توسط ملت یکی از خصوصیات هر نوع حکومت مشروطه است دوسه نفر از وزرائیکه بواسطه نفوذ و اقتدار میثوم خود باعث این اوضاع اندوهگین مملکت شده اند بر مجلسی که تشکیل آن پیشنهاد عده کنترل تام خواهند داشت گمان میکند هرگاه در ظرف این دوسه روزه اعلان اقدام موافق دلخواهی نشود سفارتین باید اقدامات دیگری در باغ شاه بنمایند و عقیده من این است که سفارتین متفقا عمل نمایند ممکن است از شاه استدعا نمائیم ترجمانهای ما را که با آنها بهتر بطور آزادانه و آشکارا صحبت میکند تا آنکه بنمایندگان پذیرد و مطالب را بطور صحبت صاف و ساده میتوان بان اعلیحضرت بیان نمود

وظیفه ترجمانها این خواهد بود که کوشش نموده بان اعلیحضرت بفهمانند که دولتین هر دو بيك اندازه مایل مشاهده اعاده

نظم ایران و تأمین سعادت آن بوده اصرار آنها در تأسیس حکومت مشروطه بهترین همراهی و معاونت آن اعلیحضرت خواهد بود درنیل بان مقاصد و ترجمانهای مذکور در ضمن صحبت خود رشته مذاکرات سابقه با آن اعلیحضرت را تعقیب نموده و بان اعلیحضرت اصرار خواهند نمود که با چند نفر مردمان کار آمدی که بتوانند نصایح حسنه بدهند در باب شکل و طرز مجلسی که با احتیاجات مملکتی مناسبت تام داشته باشد مشورت نماید

مسیو سابلین هم که من او را از طرفه صحبتی که پیش نهاد شده است مستحضر داشته ام بامن موافقت دارد و برونق آن بدولت متبوعه خود تلگراف میکند

نمره ۳۱۱

تلگراف سرادوار دگری بسر آرترنیکسن

وزارت خارجه ۲۰ نوامبر ۱۹۰۸ - شاه و مشروطیت - امید وارم بنماینده دولت روس تعلیم داده شود ~~که~~ برونق مفاد ارائه طریق سر جارج بارگلی که در تلگراف دیروز خود نموده بود و من کاملاً با آن موافقت دارم عمل نماید

نمره ۳۱۲

تلگراف سر آرترنیکسن بسر ادوار دگری . - (واصله ۲۲ نوامبر)

سنت پترربورغ ۲۲ نوامبر ۱۹۰۸ - راجع بتلگراف ۲۰ شهر جاری شما - بنماینده دولت روس مقیم طهران تعلیمات داده شده بود که بر طبق ارائه طریق سر جارج بارگلی عمل نماید

شماره ۳۱۳

تلگراف سرچارچ بارگلی بسرادواردگری . - (واصله ۲۲ نوامبر)
 طهران ۲۲ نوامبر ۱۹۰۸ - شاه و مشروطیت - صدر اعظم
 مرا دیروز اطلاع داد که شاه بنا بر نمایی که روز پنجشنبه در
 باغ شاه بر ضد مشروطیت داده شد دستخطی برای طبع فرستاده در
 آن مذکور است که مجلسی که مخالف اسلام است اعطا نخواهد
 نمود اگرچه عبارت این نوشته بطور مبهم نوشته شده عموم اینطور
 میفهمند که مقصود آن اعلیحضرت این است که از اعطای هرگونه
 مجلس منتخبین امتناع میورزد

ظاهرآ کمال لزوم را دارد ~~که~~ بآبستگی فوراً اظهارات
 متحدالمان بشاه بشود و مسیو سابلین و من بادداشت متحدالمالی امروز
 برای وزیر امور خارجه میفرستم و در آن اظهار تعجب و افسوس می
 کنیم از اینکه آن اعلیحضرت مواعید خود را قرض نموده و چنین
 تصمیم تاسف انگیزی نموده است که نصاب مشاورین بدکردار را
 تعقیب نموده و بصرابضی که نماینده احساسات حقه ملت نیست کوش
 میدهد و در حالیکه اظهار تقین خواهیم نمود که فقط طریقی که
 برای آرام نمودن اهالی که در آذربایجان بنای شورش گذارده و
 در پایتخت و سایر ایالات و ولایات مملکت در حال غلبان و هیجان
 هستند متصور است استقرار مشروطیت میباشد اظهار خواهیم داشت
 که از دولتین متبوعتین خود منتظر تعلیمات هستیم ~~که~~ مطالب
 دیگر اظهار نمائیم

نمره ۳۱۴

تلگراف سر جرج بارگلی بسرادواردگری . - (واصله ۲۲ نوامبر)
 طهران ۲۲ نوامبر ۱۹۰۸ - شاه و مشروطیت - راجع بتلگراف
 امروز من بایستی راپورت دهم که دستخط شاه اکنون منتشر گردیده
 مضمون این دستخط مصالحت آمیز نیست و در آن مذکور است
 که اعلیحضرت یکی از خیال تاسیس پارلمان منصرف گردیده اند
 چرا که علما چنین مجلسی را مخالف اسلام میدانند

نمره ۳۱۵

مکتوب سر جارج بارگلی بسرادواردگری . - (واصله ۲۳ نوامبر)
 طهران ۴ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا افتخاراً خلاصه راپورت
 ماهیانه وقایع چهار هفته گذشته ایرانرا بطریق معمول لفا ایفاد میدارم

منقوف نمره ۳۱۵

خلاصه ماهیانه وقایع ایران - طهران

شاه هنوز در اردوئی که در ۴ ژون در باغ شاه تشکیل
 داده سکونت دارد امیر بهادر سپهسالار هنوز اول شخص مقتدر
 محبوب است و حکومت استبدادی جریان کامل دارد
 . کننل لیاخوف هنوز حاکم نظامی طهران و فوای پلیس در
 تحت امر اوست و حقوقشان را او مرتباً میرساند شاهزاده مؤیدالدوله
 که نشان ک سی ام جی را دارا و بحکومت طهران منصوب است
 اظهار نفرت بر علیه دخالت کننل لیاخوف در اموراتی که او از حدود
 رسمی آن صاحبمنصب خارج میداند نموده است

چنانچه در خلاصه وقایع آخری راپورت دادم عموم چنان
 حس نموده بودند که دستخط شاه که وعده انتشار قانون انتخاباترا
 برای ۲۷ اکتبر وافتتاح مجلس ملی ثانوی را داده بود (در دستخط
 مجلسی نوشته شده) از روی صمیمیت نبوده همینکه موعد انتشار
 قانون انتخابات موعود نزدیک گردید در مقام تحقیقات برآمدیم
 ببینیم آیا برای تنظیم چنین نوشته اقداماتی بعمل آمده یانه واگرچه
 وزیر امور خارجه بسفیر اعلیحضرتی اظهار داشت که نوشته مزبور
 آماده شده بخوبی واضح بود که او شخصا چنین نوشته را بچشم
 ندیده و فقط امر داشته است اینطور اظهار بنماید و نه او و نه کسی
 دیگر نمیتوانست اطلاع صحیحی در اینباب بدهد در این اثنا همینکه
 وقت انجام وعده شاه نزدیک گردید راپورتهای مختلفه که معلوم
 بود منشاء آن دربار است شیوع یافت ~~که~~ از ایالات و ولایات
 تلگراف برضد تشکیل مجلس بمرکز مخابره شده در ۲۸ اکتبر
 رئیس مطبعه شاه خبر داد که قانون انتخابات در تحت طبع وروز
 دیگر منتشر خواهد شد ولی سپس شهرت داد که انتشار آن تأمدت
 غیر محدودی بعهدہ تعویق افتاده است از وزیر امور خارجه در
 اینباب استفسار شد جواب دادند که خود وهمکارانشان تمام روز ۲۶
 اکتبر را صرف تنظیم قانون انتخابات نموده و آنرا تمام کردند ولی
 دوباره بعضی تغییرات در آن میدهند

علمای نجف تلگراف بسیار شدیدی بشاه مخابره نموده در
 آن مذکور است اعمال شاه قلوب مؤمنین را مجروح و امام غائب را
 مکدر نموده است برای تحصیل حکومت نمایندگی از هیچ نوع

اقدامی فروگذار نخواهیم نمود در انتهای تلگراف مزبور این عبارت مذکور است ظالمین ملعون خدا هستند حالا شما غلبه دارید ولی همیشه اینطور نخواهید ماند ترجمه این تلگراف را نماینده اعلیحضرتی مقیم بغداد برای من فرستاده و از قرار معلوم در طهران آنرا انتشار رند داده اند

میوسابین مستشار جدید روس باند در ظرف یک هفته
دستها وارد شود

(امضا) چرچیل ۴ نوامبر ۱۹۰۸

مشهد

اخیراً بسیاری از مشروطه خواهان از جنرال قوسول اعلیحضرتی استدعای رحمت پناه گرفتند در جنرال قوسولگری نموده اند ولی استدعای تمام آنها رد شده است

اصفهان

تمام راههای از اصفهان بسائر نقاط باستانی راه طهران
بسیب راه رهن است و بسته و قوافل را غالباً مبرند

یزد

از فرار راپورت کفیل و س قوسول اعلیحضرتی ظاهراً
در کبه طرفی ~~صک~~ به یزد میرود سرف هر روزه واقع میشود
حکومت ابراز عدم توانائی بصلاح موقع نموده تجارت بحصالت
سکون و بسته بکلی بی ترتیب شده و نقط پستگاهی که اخیراً به تبریز

رسیده اند آنهایی بوده اند که خود را تامدنی دردهی پنهان کرده
و از عبور اتفاقی حاکم جدید کرمان استفاده نموده و همراه او
تسزد رفته اند

کرمان

در اوایل سپتامبر ، اعظم النجار در قونسولگری استانبول
پناهنده گردید پس از چند روزی خارج شد
صاحب اختیار حاکم جدید در ۲۱ سپتامبر وارد شد
معاذ الدوله را سمت نیابت حکومت تعیین و سعد السلطنه را وزیر
خود نموده است

دستجات راء زان درس چندین ده را در ناحیه کرمان
رده و بسیاری از طرق از طرف سارقین اشغال شده اند

شیراز

آصف الدوله فرمانفرمای جدید در ۲۱ سپتامبر وارد گردید
فوسول مقیم اعلیحضری با اتفاق فوسول روز ۲۷ بدین او رفته با
آنها بطور مودت سنوگ نموده و بطور مدارا خود را حاضر برای
مذاکره در امورات معوقه شان داد

روز ۱۳ اکتبر او از فوسول مقیم و فوسول ملاقات نموده
و با آنها بسیار بطور دوستانه صحبت نموده ولی بعلت کسالت مزاج
اغلب مشاعل را بعهد سردار فیروز و عطاء الدوله واگذار نموده
است از قرار راجورنهای اخیره معلوم میگردد که فرمانفرما بکلی

از عهده اعاده انتظامات فارس برنیامده و عقیده قونسول اعلیحضرتی
براین است که فقط علاجی که بتصور میاید تعیین مخصوص مقتدر
تری است در ۲۶ اکتبر مسترییل تلگراف نمود که از قراری که
بر او مفهوم شده نقشه برای اخراج فرمانفرما و تقاضای مشروطیت
ریخته شده است از قراریکه راپورت داده شده عساکر از حرکت
بطرف قبایل اعراب بملت عدم خوراک و فشنک امتناع ورزیده اند
همینکه فرمانفرما اطمینان بمعافیت پناهندگان داد بعضی از
آنها از قونسولخانه خارج گردیدند ولی چهار نفر آنها تا ۷ اکتبر
در آنجا توقف نمودند

راپورت سرقتهای بسیار در راه بوشهر و اصفهان رسیده
مابین اصفهان و شیراز چندین مرتبه پست را زده اند
در ۸ اکتبر فوج چهار محل مجتتماً در اداره تلگرافخانه
ایرانی پناهنده عده مطالبه حقوق عقب افتاده خود را نمودند چون
اوامر برای پرداخت کلیه حقوق عقب افتاده آنها از طهران رسید
وبك قسمت کمی از آن پرداخته شد آنها روز ۱۰ خارج شدند
(امضا) مجر استوکس آتاشه میلیتر

نمره ۳۱۶

مکتوب سرجارج بارگی بسرادواردگری . - (واصله ۲۳ نوامبر)
طهران ۵ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا در تعقیب مراسله ۲ شهر
ماضی خود افتخاراً راپورت میدهم که در عرض هفته اول ماه
اکتوبر در مناسبات مابین فرمانفرمای تبریز و ملتیان آثار و علائم
بهبودی هویدا نگردید و اقدامات مختلفه که برای حل اشکالات موقع

بمعل آمد بی نمر بود و این مسئله واضح بود که عین الدوله آقدها قصد نداشت که بواسطه امتیازات بموقع باملتیان از در اصلاح داخل شود و بعلاوه بواسطه مسدود نمودن ابواب دخول بشهر هم بر مصیبت اهالی شهر افزوده و هم تمام طبقات مردم را بخشم آورده است

روز نهم ملتیان در يك موقع بر اردوی فرمانفرما و سواره ماکوئی که پل آجی را در نزدیکی یکی از دروازه های شهر در تصرف داشتند حمله بردند نتیجه این جنگ که تا ده ساعت دوام داشت این شد که قشون ملی تماما مظفر گردیده و سواره ماکوئی منهزم و در اردوی دولتی اختلال زیاد روی داد در این جنگ تلفوظخانه روس در نزدیکی پل آجی قتلگاه بزرگی بود و قریب چهل نفر از سواران ماکوئی آنجا بقتل رسیدند

روز ۱۲ محله دواجی شهر که تا آنوقت بدست دولتیان بود تسلیم شد و مجتهد بزرگ و شجاع نظام سرکرده سواره هندی باتمام دولتیان رو بفرار گذاردند و خانهای آنها را با انجمن اسلامیة مشهور را که مقامات مهمه مستبدین بود غارت نموده آتش زدند از اینوقت شهر بدون گفتگو بدست ملتیان بود و عساکر دولتی در تحت امر عین الدوله تا پانزده میل از تبریز دور رفته و در آنجا توقف نمودند سپس عین الدوله معزول و فرمانفرما تعیین شد بجای او منصوب گردد ولی چون او از قبول این عهده امتناع ورزید عین الدوله دوباره بعهد خود برقرار است

در ۱۸ آکتوبر دولت روس تصمیم نموده بود ۸۰ الی

صد نفر قزاق ایرانی و دو دسته پیاده نظام بدانجا اعزام نماید ولی
 آخر الامر ترك عزیمت نمود
 از زمان ظفریابی ملتیان اوضاع تبریز رو بهم رفته ~~کسب~~
 بهبودی نموده و روز ۲۸ آکتوبر بازارها مفتوح گردید ولی بواسطه
 اقدامات شجاع نظام بر تجارت شهر حسارت زیاد وارد آمد و شجاع
 نظام پس از فرار بمرند مراجعت نموده و راه جلفا را اشغال نمود
 تا روز ۲۸ مارنجکی توسط پسته برای او ارسال گردیده خود و
 یکی از پسرانش را مقتول نمود از زمان قتل او یکی از پسرانش که
 زنده مانده است و خود را حکم مرند میخواند راه تجارت را مسدود
 نموده و راه از حروم هم بواسطه حضور دزدان ~~ماکوئی~~ حینی
 نا امن بوده است

اینرا باید مذکور دارم که از زمان آخرین شکست دولتبن
 رؤسای ملتیان تلگرافات بشاه و وزیر امور خارجه مخابره نمود اظهار
 اطاعت و اقیاد بان اعلیحضرت نموده و بوزیر امور خارجه اعلام
 کرده اند که بتمام قوا منافع اتباع خارجه را که در شهر سکونت
 دارند حفظ خواهند نمود و سواد این تلگرافات را برای اکثر
 نمایندگان خارجی طهران فرستادند

(امضا) جارج بارگلی

نمره ۳۱۷

مکتوب سر آرنر نیکسن برادوارد نگری . - (واصله ۲۳ نوامبر)
 سنت پترزبورغ ۹ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا امروز صبح از
 مسیو ابولسکی ملاقات نموده از او در باب اخبار طهران در خصوص

قصد شاه بنسخ مشروطیت استفسار نمودم چون از قرار تلگراف ۸
 نوامبر سرجارج بارگلی انجام چنین اقدامی قریب الوقوع بنظر میآید
 بر من اینطور معلوم گردید که بمسیو ایسولسکی در این باب
 از طرف مسیو دوهارتوبک خبری نرسیده بود و بنا بر این من مضمون
 تلگراف فوق الذکر سرجارج بارگلی را برای او فرستادم و
 بجناب معظم الیه اظهار داشتم که متعاقب وصول آن تلگراف تلگراف
 دیگری از طهران برای من رسیده مشعر بر اینکه یادداشت متحدالمال
 دیروز بوزیر امور خارجه داده شد و چون شاه ظاهراً فقط وعده
 داده بود که بمصدر اعظم امر دهد که بروفق عرضجاتی که اظهارات
 برضد مشروطیت نموده بودند عمل نماید حالا امکان داشت که شاه
 مجدداً ملاحظه و ضمیت خود را بنماید و هرگاه در نسخ مشروطیت
 اصرار شود نتایج و عواقب آن احتمال کامل می رود بسیار وخیم باشد
 و در هر صورت نظر بنصایحی که دولتین روس و انگلیس مکرراً
 بشاه داده اند دولتین باید چنین اقدامی را از طرف او بنظر بسیار
 جدی وسخت بنگرند بنظر من چنین میباید بایستی بیک نحوی بشاه
 فهمانید که باینطور سهل و ساده نمیتواند بنصایحی که باو شده
 بی اعتنائی نماید

مسیو ایسولسکی اهمیت موقع را بخوبی شناخته است ولی
 اظهار داشت تا زمانیکه از مسیو دوهارتوبک راپورتی نرسد نمیتواند
 عقیده قطعی خود را اظهار نماید و برای کسب راپورت از او در
 خصوص حقیقت موقوف تلگراف کرده است او بمن گفت میخواهم
 بدانم شما چه اقدامی را میتوانید ارائه نمائید که عدم قبول دولتین را

بشاه بنمایاند من بایشان اظهار داشتم مشکل است اقداماتیرا که بسیار بجا و مناسب باشد معین نمود البته پروتست فقط چندان اثری نخواهد داشت ولی شاید اسکر دولت روس صاحبمنصبان خود را تا مدت محدودی باز خواسته نگذارند ترد او باشند شاه ممکن است بفهمد که از دولت روس نمیتواند انتظار همراهی و کمکی داشته باشد مسیو ایسولسکی این ارائه طریق را مطلقاً رد نمود ولی اظهار داشت که چنین اقدامی مورد اعتراضات بزرگ میباشد بهتر این است صبر شود تا اطلاعات کاملتری در خصوص آنچه حقیقتاً واقع شده بدست آید و از تلگرافات عمومی اینطور مفهوم میکردید که عریضه هائی که بشاه تقدیم شده بود فقط مقدمه اقدامی از طرف آن اعلیحضرت بود و ذکر نشده بود که شاه به نسخ مشروطیت رضا داده باشد

نمره ۳۱۸

مکتوب سرآرتور نیکلسن برادوارد گری . - (واصله ۲۳ نوامبر)
 سنت پترزبورگ ۱۳ نوامبر ۱۹۰۸ - آقای مسیو ایسولسکی
 امروز چند قسمت از تلگرافات مفصلی^۳ که از طهران رسیده بود
 برای من فرانت نمود و اظهار داشت این تلگرافات را سفارت فرستاده
 و اوضاع پایتخت ایران را بسیار تیره و نار شرح داده اند
 من بایشان اظهار داشتم محض تسکین اهالی لازم است
 مجلس تشکیل گردد و شاید آنوقت بشود بیک وسیله در اوضاع
 بهبودی داده شود مسئله عمده آن است که شروع بانتخابات عمده
 و مجلس منعقد گردد اطمینان دارم در این ملاقاتی که امروز سفرای

انگلیس و روس از شاه میکنند ما طوری بکنیم که از مساعی و اقدامات مستبدین نتیجه حاصل نشود

(امضا) آرتر لیکسن

نمره ۳۱۹

مکتوب سر آرتر لیکسن برادواردگری . - (واصله ۲۳ نوامبر)
 سنت پترزبورغ ۱۴ نوامبر ۱۹۰۸ - آقا دیشب مسیو
 اسولسکی شرحی در خصوص اوضاع ایران که هنوز خیالات او را
 مضطرب میدارد بیان نموده گفت من در دو مسئله تصمیم رأی
 نموده ام یکی عدم مداخله و دیگری عدم تقویت شاه اینرا ممکن
 است جنبه منفی پلتیک بدانیم ولی از حیث جنبه مثبت آن دراضطرابم -
 باین معنی که جناب معظم الیه بطور واضح از آنچه نباید بکند مستحضر
 است ولی درست نمیداند چه بایستی بکند احتمال اینکه مملکت
 دومرتبه دوچار هرج و مرج شود و باعث حدوث اتفاقاتی گردد که
 دولتین را مجبور بمداخله نماید او را همواره مکدر داشت و برای
 يك نقشه رفورمی که پس از مشورت با دولت اعلیحضرتی بشاه
 بقبولانند فکر کرده بود و بنظر او چندان فایده نداشت يك نقشه
 ریخته شود در صورتیکه کسی یاهیثی که لایق اجرای آن باشد
 در ایران پیدا نمیشود مسیو دوهارتوبک در ظرف حرکت و عازم
 سنت پترزبورغ بود در نظر داشت که بورود آنجا يك کمیته اداره
 کوچکی تأسیس نماید که بتوانند يك نقشه که سبب علاج موقع
 باشد طرح ریزی نمایند
 او سرور بود از اینکه فرمانفرمای قفقازیه در مسئله اینکه

تا آخرین دقیقه از هرگونه مداخله دوری جویند با او موافق بوده در واقع این مسئله صبر و تحمل دولت روسیه را در مورد امتحان گذارده است او نیز درباب ارائه طریقی که من نمودم بر اینکه صاحبمنصبان روسی را باز بخواهند تا آنکه علامت نارضایتی دولت روس باشد مشغول فکر بوده ولی میترسیده است باین اوضاع چنین اقدامی بسیار خطرناک باشد چرا که در غیاب آنها هیچ نمیتوان اعتماد نمود بر اینکه بریکاد فزاق اصلاً از روی نظم و ترتیب حرکت کنند و برای تسکین اوضاع حالیه اقدامی بایستی بعمل آید از قرار معلوم شاه از انتشار قانون انتخابات و انعقاد مجلس سرپیچی مینمود

امروز بعد از ظهر مسیو ایسولسکی مجدداً در باب وضع امور ابران و مخصوصاً احوال آذربایجان بیاناتی نموده اظهار داشت که ستار خان درجلفای ابران حاکمی تعیین نموده و او بیرق قرمزی برافراشته و فوراً یکصد الی یکصد و پنجاه نفر از رولوسیونر های حاک روسیه بوی ملحق گردیده اند راست است که طرق تجارتی حالیه مفتوح میباشد ولی اتباع روس بقیم تبریز اتصالاً مورد تهدیدات واقع شده اسباب رنجش آنها فراهم میباشد و از اینکه او دست روی دست گذاشته و هیچ اقدامی نموده است او را ملامت و سرزنش می کنند مسیو دوهارتوبک راپورت داده بود که نصایح او و سر جارج بارگی در شاه تأثیری پیدا نموده ولی هنوز آن اعلیحضرت اقدامات قطعی برای قبول مستدعیات ما بعمل نیاورده است بعلاوه هرگاه مجلس منعقد گردد بجز تهیه احساسات عامه کار دیگری نخواهد کرد و بنظر وی مجلس قادر نخواهد بود که امورات را

بجالت معمولی و عادی اعاده دهد

من بمیو ایسولسکی اظهار داشتم که ما صبر و تحمل زیادی که دولت روس بخرج میدهد و در مواقع بسیار سخت و مشکل بخرج داده است کاملاً در نظر داریم و ایشان بلا شك فهمیده اند که صدر اعظم از صبری که روسیه بخرج داده و ایفای بمهود خود در مراعات معاهده شهادت کامل داده اند فکر من این بود که ما باستی اصرار بااعلان قانون انتخابات و تشکیل مجلس بنمائیم و هرگاه این اقدامات بانجام برسد ممکن است درموقع تسکین حاصل کردد من باشان اظهار داشتم که خلاصه نظریات او را که دیشب برای من اظهار داشت بشما تکرار نموده ام و همینکه جواب از طرف شما رسید فوراً او را مستحضر خواهم داشت

اوضاع آذربایجان بلاهت اسباب تشویش دولت روس گردیده مخصوصاً بواسطه آنکه ستار خان مستقلاً و باراده شخصی عمل مینماید و رولوسیونرهای قفقازیه هم نسبت باو و آنچه اودر پی حصول آست همدردی و اقدامات مینمایند

(امضا) سر آرتر نیکسن

نمره ۳۲۰

مکتوب سر آرتر نیکسن بسر ادوارد گری . - (واصله ۲۳ نوامبر) سنت پترزبورغ ۱۸ نومبر ۱۹۰۸ - آقا بایستی راپورت دهم که میو ایسولسکی امروز چنانچه تقریباً در هر موقعی که باشان ملاقات میکنم مجدداً از اشکالاتی که در مسئله خواهشات عامه بر حفظ منافع روس در آذربایجان دوچار گردیده است شرحی

اظهار داشت و بمن گفت که بتجارت روس بطور سخت تضییق شده
 و باتباع روس تهدیدات و مزاحمت میشود و او نمیداند دیگر بتواند
 بیش از این از اقدامات خود داری نماید مطبوعات روسیه در اینباب
 مقالات نوشته و از دولت در خواست مینمایند اقدامی بنماید ستار
 خان در معنی فعال مایشاء است ولی در واقع بحرف رولوسیونرهای
 قفقازی که برای هرگونه شرارت کاری حاضر بودند گوش میداد
 امروز صبح هم روزنامه نویهورمیا و هم بورسگازت
 درباب اوضاع واحوال امور آذربایجان مقالاتی چند درج و منتشر
 نموده اند روزنامه اولی چنین مینویسد بعلت عدم مداخله روس
 در آذربایجان و بیقدرتی شاه موقع ستار خان در تبریز محکم تر
 میشود و هرج و مرج بیشتر میگردد هرگاه این وقایع سابقا روی
 میداد دولت روس یقینا بطور دیگری عمل مینمود خبوه و خجند
 و ترکمانیه برای آنکه بر قواهل روس حمله نموده بودند آزادی
 خود را از دست دادند ولی حالا دوره تغییر کرده تجارت روس
 اتصالا خسارت کشیده و آیا این وضع تاکی طول خواهد کشید
 هرگاه انگلستان بجای روس بود البته اینطور صبر و تحمل بخرج
 نمیداد بملاوه خسارات مالی که دولت روس لاجار تحمل نموده
 خسارت نفوذی هم متحمل شده است هرگاه ستار خان بموض آنکه
 يك مسلک ثابت خصومت کارانه نسبت بروس اتخاذ کند قطع مشغول
 منازعه باشاه بود هیچکس شکایتی نداشت بملاوه خطری که برای
 روس متصور است از بابت قبایل تاتار ماوراء قفقاز میباشد که بادقت
 تمام حسوادث تبریز را مراقب بوده و ستار خان را یکی از

پهرمانان می بندارند

بورس گازت مینوسد چه سیو دوهارتوبك بطهران بیاید یا نیاید شکی نیست که از منافع و اهمیت مقام روس بطور کفایت دفاع بعمل نیامده و نویسنده از درك اینکه چرا دولت روس مثل يك تماشاچی بر حوادث ایران نگریسته و اقدامی نمیکند قاصر است و میگوید امروز با فردا آذربایجان اعلان استقلال خود را داده و آن وقت روس يك همسایه بی نظم تازه خواهد داشت بورس گازت این طور صلاح میدانند که دیپلوماسی روس بایستی صریحا انعقاد مجلس را تقاضا نموده و باتفاق دولت انگلستان آرام نمودن ایران را بعهده گیرند و هرگاه دولت روس نمیخواهد که دولت عثمانی از اینموقع استفاده نماید بایستی پلتیک مجدانه در ایران اتخاذ نماید
(اعضاء) سر آرتر نیکلسن

نمره ۳۲۱

تنگراف سر جارج بارگنی سرادوار دگری . - (اواصنه ۲۳ نوامبر)
طهران ۲۳ نوامبر ۱۹۰۸ - شاه و مشروطیت - راجع
بتلصکراف دیروز من - بامسیو سابقین آخر الامر در باب اوضاع مذاکره نمودم و تصور میکنم خوب است نمایندگان دولتین استدعا نمایند شاه هر دو آنها را بحضور خود پذیرفته آنوقت تقاضاهای ذیل را بشمائیم اول آنکه صدر اعظم و امیر بهادر جنک را که پلتیک مستبدانه آن اعلیحضرت را بیشتر بایستی باها نسبت داد از کار خارج نماید وثانی آنکه اعلانی راجع باستقرار مشروطیت صادر و منتشر نماید

نمره ۳۲۲

تلگراف سرادوار دگری سر آرترنیکسن

وزارت خارجه ۲۳ نوامبر ۱۹۰۸ — اقدامی که بر حسب

رپرت مندرجه تلگراف دبروز خود درباب دستخطی که شاه اخیراً

صادر نموده کرده ابد صحیح است

نمره ۳۲۳

تلگراف سرادوار دگری سر آرترنیکسن

وزارت خارجه ۲۳ نوامبر ۱۹۰۸ — از آنجائیکه شاه بر

حسب دستخط آخری خود مشروطیت ایرانرا معدوم نموده است

دولتین روس وانگلیسی بایستی موقعی را که بواسطه این اقدام حادث

گردیده باکمال دقت مراقب باشند .

من اهمیت اعتراضات بر علیه باز خواستن صاحبمنصبان روسی

را از طهران خوب درک میکنم رو بهمرفته بنظر من چنین میاید که

بهترین کاری که کرده شود این است که ملتیان ایرانرا بکذاریم

خود بر شاه فشار آورند هر گاه مانندکان دولتین بشاه اظهار متحدالمالی

نمایند ناممضمون که حالا که ناتوانی شاه در حکمفرمانی بر تبریز

بثبوت رسیده وبواسطه عدم ایفاء بهود خود درباب مشروطیت دیگر

هیچ احتمال ایلکه بتواند خود آن صفحه را در تحت انتظام آورد

نمیروود وبعلاوه هر گاه بخواهد دو مرتبه وضعیت خودرا در آن نقطه

محکم نموده واغتشاشانی بواسطه این اقدام بظهور رسد در صورتیکه

مشروطیت که فقط وسیله علاج هرج و مرج ایالات و ولایات شمرده

میشود وجود ندارد ما اورا بکلی مسؤل خواهیم دانست ما ممکن

است باینمقصود نائل گردیم

بهترین طریق که بنظر من میرسد این است که از هرگونه مداخله در امور داخلی ایران احتراز نموده بگذاریم اهالی خود بحل مسئله پردازند ولی هرگاه هیئتی که امروزه در آذربایجان بیشتر قدرت دارند بطور غیر دوستانه بادولت روس سلوک نمایند آن وقت میدانم ~~صک~~ پای بندی به پلتیک عدم مداخله بسی دشوار خواهد بود

شما باید این نظریات را باستحضار مسیو ایسولسکی رسانیده از او خواهش کنید که هرگاه تصویب مینماید به نماینده دولت روس مقیم طهران بروفق آن تعلیم دهد

نمره ۳۲۴

تلگراف سرچرج بارگلی سرادواردگری . - (واصله ۲۴ نوامبر) طهران ۲۳ نوامبر ۱۹۰۸ - بملت اظهارات ۲۲ نوامبر ما شاه امر بتوقیف دستخط خود داده است علی ای حال مافعلا درصدد استدعای حضور یافتن دو ترجمانها هستیم و آنها مطالبی را که بموجب تلگراف ۲۰ نوامبر به سنت پترزبورغ مخبره نموده وتصویب کردهاید بشاه اظهار خواهند نمود

نمره ۳۲۵

تلگراف سرچارج بارگلی سرادواردگری . - (واصله ۲۵ نوامبر) طهران ۲۵ نوامبر ۱۹۰۸ - امروز وزیر امور خارجه بامر شاه از من ملاقات نموده اظهار داشت که اظهارات متحد العالم روز یکشنبه گذشته ما مخصوصا عبارت راجع به نصایح سیئه اطرافیان او

بسیار اسباب رنجش خاطر شاه گردیده است

علاء السلطنه سپس شروع بتوضیح دستخط اخیر شاه نموده اظهار داشت این دستخط فقط جوابی است بعبضه علماء نوشته رسمی نمیباشد و تا اندازه که برحضرت ایشان معلوم گردیده طبع آن بامر شاه بعمل نیامده است و بعلاوه در آن دستخط مسئله تشکیل مجلسی مثل مجلس سابق رد شده و آن اعلیحضرت هنوز مصمم میباشند که مجلسی که مناسب مملکت و موافق با قوانین اسلام باشد اعطا نمایند چنانچه در دستخط دوم آکتوبر وعده بان داده اند

علاء السلطنه سعی داشت مرا ترغیب نماید در عوض آنکه ترجمانها حضور اعلیحضرت بروند من خود خواهش شرفیابی بطور غیر رسمی نمایم ولی من بایشان اشعار نمودم که دفعه آخری که خود بطور غیر رسمی حضور شاه رفتم از ملاقات مانتیجه بظهور نرسید و بایشان فهمانیدم که دفعه دیگری که شرفیاب میشوم بافاق همکار روسی خود و در تحت تعلیمات دولت متبوعه خود حضور خواهیم رفت و محض آنکه کاری بکنیم ~~که~~ دیگر این ملاقات رسمی لازم نباشد میخواهم ترجمانها حضور شاه مشرف شده وبی پرده بااوصحبت نمایند حضرت اشرف ایشان راضی شدند که برحسب میل و اراده آن اعلیحضرت عمل نمایند

علاء السلطنه مجدداً در باب شورای مملکتی ~~که~~ بهمین نزدیکی تأسیس خواهد شد صحبت نمود

نمره ۴۲۶

تنگراف سرآرتریکسن برادواردگری. - (واصله ۲۷ نوامبر)

سنت پترزبورگ ۲۷ نوامبر ۱۹۰۸ - اوضاع آذربایجان -
 راجع بتلگراف ۲۳ شهر جاری شما - مسیو ایسولسکی دیشب در
 باب اوضاع امور این ایالت بامن صحبت داشت و گفت از ماه فوریه
 تاکنون در راه جلفا الی تبریز که مخارج ساختن آن ده میلیون منات
 شده باج گرفته شده و اتباع روسی معادل صد و پنجاه هزار لیرا
 خسارت ادعا نموده اند این اوضاع خیلی وزیر مالیه را پریشان نموده
 و اصرار دارد بر اینکه منافع روسیه ناستی بیک قسمی محافظت شود
 هرج و مرج این ایالت عوض آنکه رو بتقلیل بگذارد روز
 افزون است

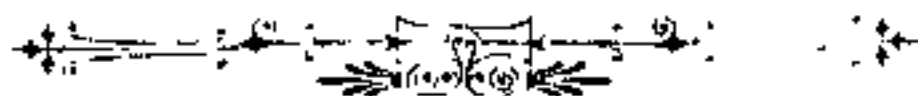
اما در باب مطالبی که در تلگراف فوق الذکر خود ارائه
 طریق فرموده اید بشاه عنوان شود مسیو ایسولسکی چنین اظهار
 عقیده نمود که نظر بانکه شاه دستخط خود را نسخ نموده چنین
 عنوانی دیگر لزومی ندارد

نمره ۳۲۷

تلگراف سر جرج بارگلی سرادوارد کری . - (واصله ۲۸ نوامبر)
 طهران ۲۸ نوامبر ۱۹۰۸ - شاه و مشروطیت - گمان میکنم
 خوب است قبل از آنکه مجدداً عنوانات رسمی مانند المال دیگر
 بشاه بنمائیم بگذاریم یک مدت کمی بگذرد محض آنکه اثرات
 اقدامات سخت متفقہ ۲۲ شهر جاری ما و نتیجه ملاقات دو ترجمانهای
 ما که امروز بوقوع پیوست کاملاً مشهود گردد نتیجه ملاقات
 ترجمانها چندان غیر مطلوب بود اعلیحضرت شاه در جواب اظهارات
 آنها تکرار نموده اند که من بموجب دستخطی که اخیراً بطبع

رسیده قصد عدم افتتاح يك قسم مجلسی را در نظر نداشته‌ام و فعلاً او در خیال است ببیند چه بایستی کرد و در تفکرات خود عجله نخواهد نمود وزیر امور خارجه سفارتین را از نتیجه این تفکرات مستحضر خواهد داشت ولی همیقدر میتواند بگوید که شورائی تشکیل گردیده و فردا منقذ خواهد شد ترجمانها اشعار نمودند که چیزی که خیلی لازم است تشکیل يك هیئت متتخبین است و اصرار نمودند که طرح ریزی برای يك هیئت نمایندگی باید بموده شوری محول باشد

شکی نیست که برای راضی نمودن شاه بطوری که راضی شده اینکار را بموده شوری محول نماید فشار لازم است ولی بنظر من اگر از این شورای مملکتی استفاده نموده و آنرا اول قدم برای حصول بمجلس شورای ملی بدانیم اسهل طرق خواهد بود اگر چه البته پیشرفت این اقدام بیشتر بسته بانتخاب اعضای این شوری است

غلط نامه

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲	۱۱	ذخاير	ذخاير
۳	۱۳	تابواسطه	تابواسطه
۵	۱۰	افزوده	افزوده
۶	۸	قائمه	عائمه
۹	۲	تجار	تجارت
۱۲	۸	تام	تمام
۱۵	۱۱	ينکه	ناينکه
۲۱	۲	متحصنين	متتخبين
۳۲	۱۸	مرثي	مرعي
۳۶	۷	عالمي	عمومي
۳۶	۸	جمله	(از تلالو چشمراخيره)
		وعقرا مات ميساخت	زياديت
۳۷	۳	رسمي	معموله
۸۳	۷		
۸۳	۱۱	ايرارا	ايران را
۸۰	۹	بان	زبان
۹۹	۱۳	پاهاه	پادشاه
۱۰۵	۱۹	اختيار	اختصار
۱۰۷	۲۵	زتجار	ازتجار
۱۲۷	۱۴	بيست و چهار	سي چهار

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۳۱	۱۸	سییل	سر
۱۴۹	۱۲	رقق	رتق
۱۴۳	۳	سییل	سر
۱۴۷	۲۰	ستارا	آستارا
۱۴۸	۷	رام	آرام
۱۴۹	۴	رام	آرام
۱۴۹	۱۵	راه	راه‌ها
۱۵۰	۶	۱۹۱۷	۱۹۰۷
۱۵۳	۳	علاء الدوله	علاء السلطنه
۱۵۹	۸	مذ	آمد
۱۵۹	۱۱	درده	آورده
۱۶۰	۶	فرض شود	مطنون به
۱۶۰	۶	مینماید	باهد
۱۶۶	۷	بیوسطه	بیوسسته
۱۶۷	۱۳	نجا	آلجا
۱۶۷	۱۵	رغت	رقتند
۱۷۳	۴	وصیقه	وثیقه
۱۸۱	۱۹	برداوراده	برادرزاده
۱۸۳	۱۳	باشد	میباشد
۱۸۴	۴	باشد	میباشد
۱۸۴	۵	پاتخت	پایتخت

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۸۴	۱۲	ضمایل	زایل
۱۸۶	۱۸	ورای	وزرای
۱۸۷	۵	باشد	میباشد
۱۸۷	۶	وبقید	وبقیه
۱۸۷	۱۲	وسیه	وسيله
۱۸۹	۱۸	یاتخت	پای تخت
۱۹۳	۷	راهائی	راه‌هائی
۱۹۶	۱۶	احتیایات	احتیاط
۱۹۸	۹	غرامت	غرامت
۲۲۵	۱۸	غماش	غماش
۲۲۷	۱۵	باشد	میباشد
۲۳۰	۱۸	تلافات	تلفات
۲۳۶	۷	برادر دیگر	برادر دیگر او
۲۳۹	۲۰	بافته	نیافته
۲۴۰	۲	متفا	متلقا
۲۴۵	۹	حشی	وحشی
۲۵۱	۱۴	بجوب	بجوب
۲۵۲	۵	اکنت	آزالس
۲۵۳	۱۶	ارویائی	اروپ
۲۵۴	۱۶	اوان	ابام
۲۵۵	۷	نوکر	نوکرش